

Никола Туцаков*

Институт за европске студије
Београд

ЈЕВРЕЈСТВО И НАЦИОНАЛНОСТ У АМЕРИЦИ: ИНТЕЛЕКТУАЛНЕ ОСНОВЕ У АМЕРИЧКОМ ЈУДАИЗМУ

Сажетак: Заједница ашкенаских Јевреја, који у највећој мери потичу са простора средње и источне Европе, присутна је на америчком тлу још од времена пре Америчке револуције. У току сада већ вишевековног присуства на просторима САД, у оквирима ове заједнице развијено је више различитих концепција њеног места у ширем америчком друштву, обликованим како историјско-религијским особеностима самих Јевреја, тако и ширим трендовима у односу према мањинама који су развијани међу већинским становништвом. Као и многим другим досељеничким мањинским заједницама, посебан контекст САД отворио је ашкенаским Јеврејима далеко веће могућности за равноправно учешће у политичком, друштвеном, културном и економском животу него што је то био случај у европским државама, нарочито у XVIII и XIX веку. Са друге стране, ове могућности нити су увек биле сасвим једнаке, нити су биле једнако вредноване у оквирима јеврејских заједница. У овом раду издвојена су три примера различитих приступа ашкенаских Јевреја решавању бројних изазова сопственог положаја, као Јевреја, у америчком друштву до данас; стратегија сегрегације, стратегија интеграције и стратегија асимилације. Ове стратегије проматрају се са аспекта кључних, програмских текстова у историји развоја различитих верских традиција.

Кључне речи: реформатски јудаизам, ортодоксни јудаизам, хареди, вера и нација.

Увод

У тренутку писања овог текста, број Јевреја у САД процењује се на око 7 милиона, што их чини убедљиво најбројнијом јеврејском заједницом изван границе Државе Израела (Pew Research Center, 2021). Премда су Јевреји на просторима будуће америчке државе присутни још од времена првобитних европских колонија, различити таласи досељавања Јевреја, пре свега са простора Средње и Источне Европе – у садејству са различитим модернизацијским процесима – тек су у првим деценијама XIX века довели до омасовљавања јеврејског становништва и сазревања његове способности да дефинише сопствени положај у ширем америчком друштву (Diner, 2017). У другој половини XIX века, јавили су се додатни фактори који су допринели издвајању САД као можда најзначајнијег центра јеврејске дијаспоре, попут масовне имиграције услед прогона и сиромаштва у европским земљама (нарочито у Руској империји), концентрације досељеника у великим урбаним срединама и одсуства традиционалних ауторитета (како политичких, тако и верских) који су дефинисали живот европских Јевреја. Исход је био низ посебних питања са којима су се амерички Јевреји суочили, док су различити одговори на та питања довели до подела једнако особених за амерички контекст које настављају да обликују јеврејски живот у САД до данас.

Амерички модел грађанства, који није познавао ограничења у погледу етничитета или религије каква су постојала у европским националним државама или царствима, већ је на улазу у савремено доба подразумевао отворену могућност једнаких грађанских и политичких права (и) за јеврејске досељенике. Ова чињеница врло рано је ставила питање припадности у смислу грађанства, али и повезано питање националности, на „дневни ред” у америчкој јеврејској заједници. Да ли су се Јевреји у новим околностима имали сматрати Американцима јеврејске вере; америчким грађанима јеврејске вере и националности; или би требало да америчку државу гледају као једнако страну као и сваку другу нејеврејску, секуларну творевину? Иако је између ова три грубо дефинисана правца могућ читав спектар међурешења, они служе

да оцртају значења три стратегије које су мањинским заједницама доступне у позиционирању према ширем друштву: асимилација, интеграција и сепарација.

У оквиру ширих студија имиграције и прилагођавања имиграната новим друштвима, један од најзначајнијих теоријско-методолошких доприноса дао је Џон Бери (John Berry) путем своје четвороструке типологије „варијанти акултурације”, под којима се подразумевају интеграција, асимилација, сепарација и маргинализација (Berry, 1990). У овој четворострукој схеми, превасходно усмереној на психологију имиграната, вредновање сопствене културе досељеника дели типове акултурације на интеграцију и сепарацију (који је углавном позитивно вреднују) и на асимилацију и маргинализацију (које је одбацују или не вреднују). На другој оси, вредновање културе места досељавања дели, са једне стране, интеграцију и асимилацију (који је вреднују) и, са друге стране, сепарацију и маргинализацију (које је одбацују или не вреднују).

За потребе овог рада, Беријева типологија је измењена на два начина. Прво, стратегија „маргинализације”, тј. истовременог одбацивања и сопствене културе и културе нове средине, оставља се по страни будући да је подеснија за психолошка истраживања ка којима је сам Бери био усмерен. Бери је овим појмом настојао да илуструје ситуације појединаца који се осећају једнако отуђеним од „домаће” и „изворне” културе, али таква стратегија није од велике аналитичке користи за испитивање ширих колектива, на чему јесте нагласак у овом раду. Друго, појам политичке укључености (у коју сврставам и националну политику), који је за Берија тек један од параметара акултурације, у овом раду је основни предмет истраживања. Уз наведене измене, Беријев модел се узима за основ испитивања односа који су поједини представници америчког јеврејства тежили да успоставе према сопственој националности.

Темељна теза овог рада јесте да је одабир акултурацијске стратегије, изражене и кроз национално питање, за америчке Јевреје европског порекла (и њихове потомке) у великој мери условљен припадношћу једној од верских традиција у оквиру савременог ашкенаског јудаизма. У циљу доказивања тезе, анализи су подвргнута три текста, од којих је сваки узет као репрезентативан и значајан текст у оквирима одређене јудаистичке традиције, да би се указало на њихов политички (неретко и програмски) карактер као манифестације једне одређене акултурацијске стратегије.

Основни правци америчког ашкенаског јудаизма

Духовни живот америчких Јевреја је, кроз свој вишевековни развој, формиран кроз стална међудејства, са једне стране, особености америчког друштва, и са друге, особености европског јеврејског живота које су се у различитим миграционим таласима преносиле на нови континент. Већ средином XVIII века, јеврејске заједнице које су настале како збеговима пред шпанским или португалским инквизиторима под британску колонијалну власт, тако и спорадичним досељавањем трговаца у луке на обали Атлантика, почеле су да одударају од строгог поштовања верских прописа какво се могло очекивати у традиционалним европским заједницама (Sorin, 1997: 15).

Заједно са успоном просветитељства, настала је и његова јеврејска варијанта, позната као хаскала. Слично својим хришћанским савременицима, пионири хаскале, међу којима су најзначајнији свакако били Мозес Менделсон (Moses Mendelssohn), Давид Фридлендер (David Friedländer) и Нафтали Хирц Весели (Naphtali Herz Wessely), међу Јеврејима Средње и Источне Европе покренули су темељно преиспитивање верске традиције, често настојећи да их рационализују, модернизују и отворе према новим токовима живота. Неретко, ови напори били су уперени и у смеру јеврејске еманципације у европским државама, чиме се тежило да Јевреји иступе из своје традиционалне подвојености и на равноправним основама учествују у свим сферама живота са својим хришћанским суграђанима. На таквим основама почело је формирање тзв. реформског јудаизма, који ће у првим деценијама XIX века постати значајан међу Јеврејима са немачког говорног подручја, али и довести до великих потреса у некада бар начелно уједињеним јеврејским општинама. Ови раздори, уз друге факторе попут економских мотива, жеље за еманципацијом и пораста антисемитизма у периоду након Наполеоновог пада, довели су до значајног досељавања реформски оријентисаних Ашкеназа у Сједињене Државе. Наилазећи на плодно тле за своје идеје, без вековних стега установљених рабинских ауторитета, ови реформисти ударили су темеље за савремену реформатску заједницу.

Реформатски покрет није деловао само једносмерно. Како су захтеви за верским и политичким реформама уобличио нову, реформатску струју, исто тако су противнике реформи нагнале у правцу јаснијег

утврђивања сопствених темељних принципа и оквира изван којих, за њих, није било правоверног јудаизма. Заједнички, скуп различитих праваца које је окупило противљење реформизму и посвећеност доследном примењивању јеврејског верског закона, тј. халахе (хебр. הלכה), назван је ортодоксни јудаизам. Како Џонатан Сарна (Jonathan Sarna) примећује, прве деценије XIX века, које су у Америци са собом донеле и успон реформиста и кризе око организације јеврејског верског живота, послужиле су да се они посвећенији традицији окупе око заједничког програма оснажења уздрманих институција и, најзад, одустану од покушаја да остваре саборност и јединство са реформистима (Sarna, 2019: 59-61). Прихватајући минималне измене вишевековних образаца у верској служби и пристајући на одређено осавремењивање у погледу образовања и естетских пракси, али чврсто се држећи обавезујуће природе халахе, почео је да стасава модерни ортодоксни јудаизам.

Најзад, посебну групу у оквиру ортодоксног јудаизма, до данас крајње препознатљиву, чине хареди, често називани и „ултра-ортодоксним Јеврејима”. Док се модерна ортодоксија може сматрати једном врстом помирења између савременог живота и оданости јеврејском закону, хареди потичу од жешћих противника реформизма, који нису били спремни на одступања од онога што су видели као вишемиленијумску традицију јеврејског народа и вишевековну ашкенаску културу. Наглашавајући потребу да се до крајњих граница избегне утицај модерног, секуларног света, хареди теже да очувају живот по моделу осамнаестовековних, изолованих јеврејских заједница чврсто укотвљених у ауторитете генерација рабина, неретко их посматрајући и као „династије” учењака који чувају непрекинуту нит која сеже до библијских пророка и свештеника Светог храма у Јерусалиму.

Реформаторски јудаизам од Питсбурга до Питсбурга

У току свог развоја као посебне гране америчког јудаизма, реформатски јудаизам произвео је низ темељних докумената који су, у одређеним историјским тренуцима, служили као тачка окупљања за иначе врло расут скуп синагогалних заједница са реформатским предзнаком. Први у правом смислу програмски документ у том низу настао је 1885. године, као резултат састанка реформатских рабина у Питсбургу,

у савезној држави Пенсилванији, познат као Питсбуршка платформа (Berenbaum, 2007). Међу осам тачака документа, од нарочитог значаја за овај рад је пета тачка;

„Пето – Препознајемо, у модерној ери универзалне културе срца и интелекта, долазеће остварење Израилеве велике месијанске наде за успостављање краљевства истине, правде и мира међу свим људима. Више себе не сматрамо нацијом, већ верском заједницом, и стога нити очекујемо повратак у Палестину, нити богослужбено жртвовање под вођством Аронових синова, нити васпостављање било којих закона који се тичу јеврејске државе” (Berenbaum, 2007: 191).

Наведена тачка јасно указује на асимилацијски приступ јеврејској националности. Иако се у другим тачкама наглашавала потреба за духовном одвојеношћу јудаизма и чак његова морална супериорност, ова платформа је одражавала талас оптимизма о „модерној ери универзалне културе срца и интелекта” који је крајем XIX века владао у америчком друштву, придружујући га јеврејској традицији месијанизма (Meyer, 1988: 269). Међутим, овај документ није само кодификовао одређену концепцију реформатског јудаизма, већ и довео до низа подела у реформатском покрету, које ће га најзад раздвојити на конзервативно и либерално крило. За оне који јесу у целости прихватили првобитну платформу, она је постала програмска основа за главну кровну организацију реформатског јудаизма, Централну конференцију америчких рабина (Central Conference of American Rabbis), оформљену 1889. године.

Сама Конференција је у наредним деценијама, пак, приступила ревизијама Питсбуршке платформе, а међу њима ће међу значајнијима бити управо ревизија националног питања. Наиме, ционизам – и као конкретан покрет и као идеолошко усмерење – је као посебан облик јеврејског национализма почео да задобија све већу важност у америчко-јеврејском друштву од самог краја XIX века. Темељна претпоставка ционизма, онако како га је артикулисао Ционистички конгрес у Базелу 1897. године, била је да Јевреји чине нацију, и то нацију која треба да заснује сопствену националну постојбину. Амерички реформатски Јевреји, чији живот није био обележен опасностима антисемитизма, ка питању колонизације Палестине остајали су превасходно хуманитарно наклоњени, али највећи део није био спреман да Америку напусти у име изградње нове-старе домовине. Одређено „омекшавање” реформатских предводника дошло је управо кроз постепено прихватање

ционистичких идеја на појединачној основи, по правилу формулисано кроз хуманитарну реторику помоћи Јеврејима који су управо у Светој земљи тражили спас од прогона (Sarna, 2019: 201-207). Уз додатни тренд досељавања Јевреја из Руске империје, од којих су многи били убеђени ционисти, и реформатски јудаизам, првобитно снажно национално-асимилаторски, постајао је помирљивији према идејама јеврејске националности и обнове јеврејске државности.

Већ 1937. године у новом документу под насловом „Водећи принципи америчког јудаизма” наглашена је, истовремено, верска природа јудаизма, лојалност Јевреја свакој држави у којој живе, али и обавеза свих Јевреја да потпомогну процес обнове јеврејског живота у Палестини као и уточишту и културно-духовном средишту за Јевреје (Meyer and Plaut, 2001: 201). Шездесет две године касније, у најновијем програмском документу Конференције, такође усвојеном у Питсбургу, не изостаје ни подршка самој Држави Израел, премда се задржава нагласак на важности заједница у дијаспори и Израил дефинише пре свега као верска традиција, отворена за све који желе да јој приступе (Meyer and Plaut, 2001: 211-212).

Према посматраним програмским текстовима, реформатска традиција отпочела је свој институционални живот са снажним склоностима ка асимилационизму у погледу националности. Такав став јасно се може разумети као последица општег просветитељског и еманципаторског покрета у оквиру којег је настала ова верска традиција. Међутим, ни америчко реформатско јеврејство није остало нетакнуто потоњим развојем ционистичког покрета, који је управо инсистирао на превасходно националној самосвојности Јевреја у целом свету. Тако се може закључити да је, од времена оснивања својих званичних институција, амерички реформатски јудаизам пошао од асимилаторске оријентације у погледу националности, да би се данас нашао у одређеном међупростору између идеалтипски схваћене асимилације и интеграције као стратегија акултурације.

Модерна ортодоксија између закона и савремености

Као што је претходно назначено, званични расцеп између реформатских и ортодоксних струја у америчком јудаизму сеже из периода просветитељства (и уједно, успостављања независности САД), али идеја о строгој примени јеврејских верских прописа стара је колико и сами прописи. У складу са тиме, саморазумевање оних који ће бити означени као „ортодоксни” као доследних Јевреја значајно је старије од те савремене ознаке. Насупрот одушевљењу са којим су на америчку слободу и одсуство централних рабинских ауторитета гледали духовни претходници реформиста, они који су се чвршће држали халахе су са гнушањем или страхом гледали на такву ситуацију, али већ у првим деценијама колонијалног периода постало је јасно да ће јеврејски живот у Америци бити организован на основу (не)спремности појединаца да се повинују одређеним тумачењима верских прописа, а не опумоћености рабината да их на то присили под претњом казне (Sarna, 2019: 15-28). У таквом окружењу, строга верска дисциплина постала је питање индивидуалног избора, што је значило да су они који су је баштинили морали да се сами организују, без ослањања на државну власт или ауторитативне одлуке верских судова, не би ли задржали свој облик синагогалног живота.

Слично реформатском јудаизму, установљаване формалних кровних институција послужило је као дефинитивни тренутак разграничења између различитих традиција, иако су у стварности деценијама уназад разлике биле приметне и познате верницима. За модерну ортодоксију, тај одлучујући тренутак дошао је након објављивања Питсбуршке платформе. Група рабина који су заступали нормативну снагу халахе, али су прихватили да се верски закон кроз време може прилагођавати историјским ситуацијама, прво је основала Јеврејску теолошку богословију (енг. Jewish Theological Seminary) 1897. године, као контратежу реформатским образовним институцијама надахнутим Питсбуршком платформом, да би наредне године била формирана Унија ортодоксних јеврејских општина Америке (енг. Orthodox Jewish Congregational Union of America), позната и као Ортодоксна унија (енг. Orthodox Union – OU). На оснивачком конгресу Уније, одржаном тек годину дана након првог Ционистичког конгреса, нарочита пажња посвећена је управо ционизму као јеврејском националном покрету:

„Без оклевања тврдимо да нема ничег противречног између свесрдног заступања ционизма и најодлучнијег америчког патриотизма, а оно што можемо тврдити за амерички, наша енглеска сабраћа могу тврдити за британски патриотизам, а наша европска сабраћа за своје припадајуће земље. Јеврејин, верујући у обећања пророка, радује се времену када ће сви људи живети у јединству и миру, не питајући један другог за расу или место рођења, али док чега испуњење тог идеала савршеног братства међу људима он остаје веран грађанин који се придржава закона било које земље у којој се нашао” (Eleff, 2016: 94-96).

Модерни ортодоксни јудаизам, тако, од почетка није искључивао јеврејску народност из своје укупне перспективе јеврејства, нити је видео сукоб између локалног патриотизма и подршке обнови јеврејске државности. Оно што је такође јасно из овог кратког пасуса јесте одређено имплицитно признање дијаспорског статуса Јевреја изван Свете земље, па тако и у Америци – поновно окупљање Јевреја у својој сопственој земљи стављено је у одређени идеалистички, историјско-религијски хоризонт, те је за њих могуће доследно поштовање држава „у којима су се нашли”, али се у крајњем они не поистовећују сасвим са Американцима, Енглезима или другим нацијама. Ово упућује на доста близак став интеграционизму, услед јаке жеље да се особености сопствене културе задрже, очувају и потврде као кључне за одређену тачку у будућности одређену управо кроз верску традицију из које и потиче особеност ове мањинске заједнице.

Харедски јудаизам и одвајање од секуларног света

Харедски јудаизам неретко се сврстава под шири скуп јеврејске ортодоксије, с обзиром на историјски значај опредељивања по питању обавезујућег карактера халахе. Међутим, док је модерна ортодоксија посебна традиција рођена из покушаја да се осамнаестовековни потрес реформатског потреса ограничи и пронађе пут за равнотежу између захтева секуларног, модерног живота и обавеза које халаха налаже, харедски или „ултра-ортодоксни” јудаизам представља покушај да се тај исти модерни, секуларни утицај на јеврејски живот умањи или чак, по могућности, сасвим уклони. Упркос честом осећају и тврдњи самих хареда да они представљају доследне чуваре јеврејске традиције успостављене

откровењем на Синајској гори, харедски јудаизам заправо представља посебан метод суочавања са изазовима модерности, уобличен управо кроз сусрете традиционалиста са истим трендовима који су довели до појаве реформатизма или модерне ортодоксије (Katz, 1986).

По доласку у Америку у већим бројевима крајем XIX и почетком XX века, хареди су остали изразито везани за врсту живота какву су познавали у својим источноевропским насељима: изолован, комуни-таран и окупљен око поштованих верских ауторитета. У контексту великих америчких градова у којима су се нашли, решење за очување устаљених пракси била је једна врста гетоизације (Katz, 1986: 91), која се дала уклопити са идејама екстремног крила већ уобличене америчке ортодоксије, које је желело да „изгради заштитни зид око Торе” не би ли сачувало традиционални јудаизам од модернизатора (Sarna, 2019: 193).

Изолација од остатка друштва није начелно представљала плодну основу за разматрање политичких питања, мешавина историјских фактора, укључујући и потребу да се посебне потребе хареда артикулишу као захтеви према општој заједници, довели су 1912. године до оснивања организације Агудас Јисроел (Agudath Israel, дословно ”Савез Израиља”) у Европи (Mittleman, 1996: 1-24), да би се врло брзо проширила и на америчко тло. Међу текстовима који се за Агудас Јисроел могу сматрати „програмским” свакако спада говор једног од његових истакнутих оснивача, Јакова Розенхајма (Yaakov Rosenheim), изнесен приликом одржавања прве Кнесије гадоле (Велике скупштине) у Бечу 1916. године. У овом говору индикативни су следећи делови:

„[...] Из ових премиса следе широки принципи на којима чврсто заснивамо спољну политику Агудас Јисроела, њене односе са силама света, у земљама Изгнанства или у случају Ерец Јисроела. У име Бога, краља читавог света, јеврејски народ мора захтевати своје право да живи на земљи; увек и свуда спреман на скрушено одрицање и саможртвујућа достигнућа у питањима моћи и утицаја, или личног или националног угледа и спољњег доказивања, мора се неумољиво борити, са поносом неуништивошћу, када су у питању моралне вредности које је Израил носио кроз векове за себе и цело човечанство: препознавање и испуњење божјег закона, изградња јеврејске заједнице и образовање омладине у духу тог закона, повратак Ерец Јисроела као светилишта за испуњење јеврејских дужности, те тихо, предано поновно грађење божјег царства на земљи [...]” (Rosenheim, 1968: 105).

Са друге стране, Агудас Јисроел је по питању политичког ционизма пратила традиционалне рабинске ауторитете, одбацујући га како због његове секуларне природе, тако и због месијанских тенденција које су у њему препознавали као опасне и сличне историјских појавама самопроглашених месија који су стварали велике пометње међу јеврејским верницима (Sacks, 1992: 66-67). У овој визури, тек је будући долазак месије могао вратити државност јеврејском народу, а покушаји да обични људи то преузму на себе су тако представљали богохуљење.

Оно што се из Розенхајмовог говора, међутим, види јесте да за хареде, слично модерним ортодоксним Јеврејима, разлика између вере и народности у Јеврејству представља модернизаторску, непознату, па и нежељену тенденцију. У случају хареда, народност, односно националност Јевреја у потпуности се и искључиво темељи на јеврејском верском закону, темељу његове „изабраности” међу свим осталим народима. Са својим одбацивањем друштва које није усмерено управо на испуњење божјих заповести и Тором предвиђене дужности Јевреја, овакви мисаони темељи определили су хареде за стратегију доследне сепарације и у америчком контексту.

Закључак

Овај преглед односа различитих верских струја ашкенаског јудаизма у САД тежи да укаже на два главна закључака, један о природи националне припадности и други о значају „програмских текстова” проистеклих из верских традиција јудаизма. Прво, специфични међуоднос народности (односно националности) и религије која је историјски постојала за Јевреје, довела је до потребе да се у више историјских тренутака, на прекретницама у верској мисли, иноватори или традиционалисти изјасне и по овом првом питању. Контекст САД, у које су Ашкенази у различитим периодима долазили као досељеници, захтевао је посебну врсту одговора на питања припадности, с обзиром на далеко веће прилике, бар у начелу, за интеграцију у ново друштво, без ограничења у погледу етничког порекла или верске припадности која су по правилу важила у европском контексту. Притом, конкретан историјски контекст у којем су САД формиране као независна држава и након ког је уследио највећи део јеврејског досељавања значили су и

хватање у коштац са оновременим изазовима секуларизације и модернизације које су најавиле како Америчка, тако и Француска револуција из 1789. године. Иако су досељеници „увозили” међусобне поделе настале у европском контексту, ови фактори допринели су томе да су у својим верским расправама и темељним документима морали, као што је показано, да бар једним делом одговоре на будући однос јеврејства и америчког грађанства. Друго, иако савремене методе анкетирања могу дати тренутну слику о конкретном изјашњавању одређених група, укључујући Јевреје, о врсти или степену њиховог поистовећивања са америчким друштвом, овај кратак преглед указује да су интелектуалне основе одређених верских традиција значајан водич за разумевање дугорочних узрока који су довели до савремених ставова. Метода текстуалне анализе верских садржаја тако далеко надилази њихову „чисто” верску компоненту, управо због споменуте проблематика одвајања „верског” од „националног” у јеврејској историографији и саморазумевању.

Методе текстуалне анализе и интелектуалне историје које су овде коришћене отварају пут за даља истраживања у више смерова. На првом месту, може се констатовати потреба за дубљим истраживањем текстова и подела унутар верских заједница као основама за одређене осећаје (не)припадности у контексту америчког друштва. Даље, особене околности заснивања САД, с обзиром на огромну важност за успостављање једног посебног модела грађанства и државног односа према религијским заједницама упућују на даља истраживања о сусрету са модерним добом као неизоставним делом досељеничких заједница у Америку и проматрањем различитих стратегија за одговор на ту модерност. Најзад, посматрани текстови сведоче и о могућим границама асимилације мањинских верских заједница у некакав „општеамерички” културно-национални образац. Како показује искуство реформатских Јевреја, испрва најближих асимилационизму, задржавање верске особености ипак је довело до признања да САД нису једини политичко-национални пројекат за који се може бити нарочито везан. Овај закључак може тако представљати подстрек и за даља истраживања о посебним условима, уколико они постоје, под којима САД може у политичко-програмском смислу за досељеничке заједнице заиста постати не прва, већ и једина политичка заједница којој припадају.

Литература

- Berenbaum, M. (2007). 'PITTSBURGH PLATFORM' In: Skolnik, F. and Berenbaum, M. (eds.): *Encyclopaedia Judaica*, (Vol. 16), Detroit: Thomson Gale (190-91).
- Berry, J. W. (1990). "Psychology of Acculturation" in Berman, J.J. (ed.): *Nebraska Symposium on Motivation, 1989: Cross-Cultural Perspectives*, Lincoln and London: University of Nebraska Press (201-34).
- Diner, H. (2017). "The United States" in: Hart, M. B. and Michels, T. (eds.): *The Cambridge History of Judaism: The Modern World 1815-2000*, Cambridge: Cambridge University Press (164-98).
- Eleff, Z. (2016). *Modern Orthodox Judaism: A Documentary History, JPS Anthologies of Jewish Thought*. Lincoln: University of Nebraska Press.
- Katz, J. (1986). "Orthodoxy in Historical Perspective" in: Medding, P.Y. (ed.): *Studies in Contemporary Jewry*, Vol. 2: The Challenge of Modernity and Jewish Orthodoxy, Bloomington: Indiana University Press (3-17).
- Meyer, M. A., and Plaut, G. W., eds. (2001). *A Reform Judaism Reader: North American Documents*, New York, NY: UAHC Press.
- Meyer, M. A. (1988). *Response to Modernity: A History of the Reform Movement in Judaism. Studies in Jewish History*, New York: Oxford university press.
- Mittleman, A. (1996). *The Politics of Torah: The Jewish Political Tradition and the Founding of Agudat Israel*, Albany: State University of New York Press.
- Rosenheim, J. (1968). *Yaakov Rosenheim Memorial Anthology*, Edited by Joseph Friedenson, New York: Orthodox Library.
- Sacks, J. (1992). *Crisis and Covenant: Jewish Thought after the Holocaust*, Sherman Studies of Judaism in Modern Times, Manchester ; New York: Manchester University Press.
- Sarna, J. D. (2019). *American Judaism: A History*, New Haven: Yale University Press.
- Pew Research Center (2021). "Jewish Americans in 2020", Pew Research Center.

JEWRY AND NATIONALITY IN AMERICA: INTELLECTUAL FOUNDATIONS IN AMERICAN JUDAISM

Summary: The Ashkenazi Jewish community, coming primarily from East and Central Europe, has been present on American soil since before the American Revolution. In the course of, by now, multiple centuries of presence in the United States, several different conceptions of this community's role in broader American society have been developed, shaped both by historical-religious peculiarities of Jews themselves and by overarching trends in treatment of minorities among the majority population. As with many other immigrant minority communities, the special context of the USA has opened up far greater opportunities for Ashkenazi Jews for equal participation in political, social, cultural and economic life than had been the case in European countries, especially in the 18th and 19th centuries. On the other hand, these opportunities have not always been completely equal, nor have they been equally valued within the Jewish communities. This paper provides three examples of different approaches of Ashkenazi Jews to tackling the myriad challenges of their own position, as Jews, in American society up to the present day; the strategies of segregation, of integration and of assimilation. These strategies are analyzed from the viewpoint of key, programmatic texts in the course of development of different religious traditions.

Keywords: Reform Judaism, Orthodox Judaism, Haredim, religion and nation.